

**ОСВІТНІЙ ТУРИЗМ ТА ОСВІТНЯ МІГРАЦІЯ: ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА
ВІДМІННІ ОЗНАКИ¹****Петрушенко Ю.М.,***д.е.н., професор,**завідувач кафедри міжнародних економічних відносин**E-mail: Y.Petrushenko@uabs.sumdu.edu.ua**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9902-7577>***Воронцова А.С.,***к.е.н., ст. викладач кафедри міжнародних економічних відносин,**Сумський державний університет, м. Суми**E-mail: a.vorontsova@uabs.sumdu.edu.ua***Ярова І.Є.,***к.е.н., доцент,**кафедра міжнародних економічних відносин**Сумський державний університет, м. Суми**E-mail: i.yarova@uabs.sumdu.edu.ua,**ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9840-131X>***Білоцерківська О. Д.,***студентка спеціальності «Міжнародні економічні відносини»,**E-mail: elenabil.2002@gmail.com*

Мобільність людських ресурсів, що виникає під впливом різноманітних причин, характерна для будь-яких етапів розвитку людства, що в сучасних умовах під впливом глобалізації набуває особливих масштабів. Серед традиційних причин таких просторових переміщень є не лише пошук кращих умов життя та заробітку, а й прагнення нових вражень та знань. Таким чином, одним із основних форм мобільності є туризм та міграція. Зростаюча роль освіти як однієї із основних цілей сталого розвитку забезпечують розвиток її на міжнародному просторі, що пов'язано з такими явищами як освітній туризм та освітня міграція. Незважаючи на існуючі напрацювання в даній темі, їх економічна сутність та диференціація залишається не до кінця зрозумілою, що зумовлює актуальність даного дослідження та його основну мету. В результаті цього на основі семантичного аналізу досліджено спочатку сутність туризму та міграції як базових категорій, потім переходячи до освітньої міграції та освітнього туризму. Проведений теоретичний аналіз економічної сутності виявив, що обидва терміни передбачають просторове переміщення людських ресурсів з метою отримання освітніх послуг, які є формами більш широкого поняття «академічної мобільності». З метою їх розмежування виділено наступні ознаки: умовна тривалість, запланованість, умова повернення в країну проживання, умова працевлаштування в країні поїздки, отриманні підтверджуючого документа про проходження навчання, добровільний характер, правовий статус особи та право на проживання. Основна відмінність виявлена за ознакою умовна тривалість, що є короткостроковою для освітнього туризму та довгостроковою для освітньої міграції. Щодо решти ознак вони є подібними з невеликими поправками: наприклад, умова працевлаштування в країні поїздки виконується для освітньої міграції лише у вигляді підробітки в ході навчання, або умова отримання підтверджуючого документа про проходження навчання варіюється для туризму залежно від форми освітньої послуги (формального чи неформального характеру, що може як мати певний диплом, сертифікат, так і ні); правовий статус особи проявляється як емігрант та турист з різним документальним оформленням та правом на проживання. Отримані напрацювання є важливими для подальшого дослідження даної проблематики та термінологічно-нормативного розмежування освітнього туризму та освітньої міграції для правильної організації державної політики в даних напрямках.

***Ключові слова:** освітній туризм, освітня міграція, академічна мобільність, академічна міграція, сталий розвиток.*

DOI: 10.21272/1817-9215.2021.2-19

---

¹ Публікація підготовлена у рамках держбюджетних науково-дослідних розробок «Реформування системи освіти впродовж життя в Україні для запобігання трудовій еміграції: коопетитивна модель інституційного партнерства» (номер державної реєстрації: 0120U102001) та «Конвергенція економічних та освітніх трансформацій в цифровому суспільстві: моделювання впливу на регіональну та національну безпеку» (номер державної реєстрації: 0121U109553).

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Однією із фундаментальних Цілей сталого розвитку, що є ключовою концепцією сьогодення на світовому рівні та передбачає розробку можливих шляхів збалансованого екологічного, економічного та соціального розвитку задля комфортного життя нинішнього та майбутніх поколінь, є забезпечення інклюзивності та якості освіти впродовж усього життя. Така амбітна ціль спрямована не лише на використання можливостей інституту формальної освіти, а й на численні резерви неформальної. Її важливість зумовлена тим впливом, який несе освіта на інші сфери життя, адже зумовлює всі сфери економіки кваліфікованими кадрами, сприяє підвищенню продуктивності праці та інноваційності, отримані знання та навички розширюють світогляд і формують базу для усвідомлення та реагування на багато соціально та екологічно важливих питань.

У сучасних умовах глобалізованого світу можливості до отримання освіти будь-якого рівня та форми стають ще ширшими, адже кордони перестають бути перешкодою. Найбільш явно вони проявляються у формі міжнародної мобільності студентів та викладачів вищої освіти, що дає змогу поєднати подорож до нової країни та отримання нових знань. Поширення принципів Болонського процесу, до якого приєдналася і Україна, лише сприяє збільшенню форм академічної та наукової мобільності. За оцінкою ОЕСР, найбільша частка іноземних студентів спостерігається в Люксембурзі (48,6% від загальної кількості студентів, які навчаються у країні), Австралії (28,4%) та Новій Зеландії (20,8%) [3]. Дана ситуація породжує такі явища як «освітній туризм» та «освітня (академічна) міграція», питання яких є перспективними напрямами державної політики. При цьому, розвиток освітнього туризму сприятиме не лише покращенню фінансових показників та рейтингів відповідних закладів освіти, а й матиме економічні переваги для країни, розглядаючи сферу освіти як експортну індустрію. Натомість освітня або академічна міграція має ряд загроз для країни, що полягає в погіршенні її людського капіталу через «відтік мізків».

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання мобільності людських ресурсів, що проявляється у різноманітних формах, зокрема туризму та міграції, не є новим в наукових колах. Окремі напрацювання зустрічаються в роботах Біль М.М. [7], Сардака С.Е., Самойленко А.О. [16], Кукурудзи І.І., Ромащенко Т.І. [11]. Відмітимо, що питання міграції та туризму є глобальними явищами, а отже досліджуються та регулюються на міжнародному рівні організаціями ООН (Всесвітня туристична організація, Міжнародна організація з міграції), ОЕСР та іншими міжнародними та регіональними організаціями. Виділення освітнього туризму та освітньої міграції відбувається на перетині з освітою як окремим інститутом. Серед дослідників цього напрямку слід відмітити Гринькевич О. С. [8], Каленюк І. [9], Клок О.П. [10], Філатов В. М., Ромашова Я. В. [17], Ritchie, В., Carr, N., Cooper, С. [4], Maga A., Nicolau P. [2] тощо.

Незважаючи на наявні напрацювання в даній сфері, в наукових колах досі існує плутанина понять, пов'язаних з визначенням економічної сутності та місця освітнього туризму та освітньої міграції, що потребує додаткового дослідження.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є теоретичне дослідження економічного змісту понять освітній туризм та освітня міграція та виявлення основних їх відмінних рис.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Поширенню як освітнього туризму, так і освітньої міграції у світі передували ряд соціально-економічних явищ, серед яких виділимо наступні:

– глобалізацію, що зумовила умовне «стирання» державних кордонів та розширення можливостей подорожувати та навчатися в будь-якому місці світу;

- економічну інтеграцію, що сприяла створенню міжнародних туристичних агентств, готельних ланцюгів, об'єднань авіаперевізників тощо;
- інформатизацію суспільного життя, що передбачає цілодобову можливість доступу до інформації про можливі напрями освітнього туризму, розподіл та бронювання туристичних послуг, їх оплата за допомогою розвитку електронної комерції тощо;
- утвердження англійської мови як основної мови міжнародного спілкування, що спрощує налагодження комунікацій між різними народами та забезпечує можливість отримання необхідної інформації для навчання та розвитку;
- усвідомлення сучасним світом потреби навчання впродовж всього життя («lifelong learning»), що передбачає пошук нових та більш цікавих шляхів отримання нових знань та розвиток навичок.

Базуючись на основах синтаксичного аналізу словосполучень «освітній туризм» та «освітня міграція», побудуємо дослідження їх економічного змісту наступним чином. Спершу доцільно дослідити головні слова-іменники наведених словосполучень – «туризм» та «міграція», а потім виявити ознаки їх залежного прикметника «освітн(ій, -я)» як окремого їх підвиду.

Однією з ключових організацій у сфері туризму є Всесвітня туристична організація (World Tourism Organization), що є спеціалізованою агенцією ООН та просуває туризм на основі принципів відповідальності, сталого розвитку та загальнодоступності. За її визначенням, туризм є «соціальним, культурним та економічним явищем, яке спричинює переміщення людей до країн чи місць поза їх звичним середовищем проживання для особистих чи ділових/професійних цілей» [5]. При цьому, аналізуючи суміжні визначення як візитер (подорожуючий, турист), слід додати тривалість такого переміщення – менше ніж на рік; та умови – не бути працевлаштованим суб'єктом-резидентом країни відвідування [5].

Відповідно до законодавства України, під туризмом розуміють «тимчасовий виїзд особи з місця проживання в оздоровчих, пізнавальних, професійно-ділових чи інших цілях без здійснення оплачуваної діяльності в місці, куди особа від'їжджає» [15]. Додамо також основні умови туризму – термін перебування від 24 годин до одного року; заборона здійснювати оплачувану роботу; зобов'язання залишити країну або місце перебування в зазначений термін [15].

Врегулюваннями питань міграції на міжнародному рівні займається Міжнародна організація з міграції (International Organization for Migration), що також є частиною системи ООН, та спрямована на підтримку гуманної та впорядкованої міграції. Відповідно до її словника, під міграцією слід розуміти «переміщення осіб за межі їхнього звичайного місця проживання / через міжнародний кордон / в межах держави» [1]. Відмітимо що на міжнародному рівні не має єдиного загальноприйнятого терміну, наведений вище використовується в межах діяльності Міжнародної організації з міграції та, як бачимо, вносить плутанину порівняно з поняттям освітній туризм.

Обидва наведені визначення характеризують переміщення людей в певних цілях. Враховуючи дослідження поняття «освітній туризм» та «освітня міграція», передбачається, що основною ціллю такого переміщення є отримання або ж надання освітніх послуг. Відповідно до законодавства України, під освітньою послугою розуміють «комплекс визначених законодавством, освітньою програмою та/або договором дій суб'єкта освітньої діяльності, що мають визначену вартість та спрямовані на досягнення здобувачем освіти очікуваних результатів навчання» [14].

Розглядаючи існуючі наукові підходи до визначення економічної сутності поняття «освітній туризм» слід відмітити його широке та вузьке трактування. У широкому розумінні, освітній туризм присутній в будь-якій подорожі, адже передбачає отримання нових знань та розвиток навичок, що є частиною туристичного досвіду. У вузькому розумінні, освітній туризм асоціюється з університетським або шкільним, що передбачає первинно навчання (наприклад, участь у мовних школах, програмах обміну

студентів, екскурсіях, програмах підвищення кваліфікації тощо), а вже вторинно – туристичного досвіду [4].

Відповідно до роз'яснення основних дефініцій туризму Всесвітньої туристичної організації, освітній туризм охоплює ті види туризму, в яких основною мотивацією є залучення туристичного досвіду в процеси навчання, самовдосконалення, інтелектуального зростання та розвитку навичок. Серед основних прикладів освітнього туризму наведено наступні: академічні дослідження, обмін з метою підвищення кваліфікації, шкільні та студентські екскурсії, спортивні тренування та змагання, курси розвитку кар'єри та мовні курси [6].

За своєю суттю, освітня міграція є просторовим переміщенням людей, що передбачає зміну їх постійного місця проживання на місце, де надаються бажані освітні послуги для підвищення рівня їх знань та вмінь [8]. При дослідженні питань освітньої міграції в науковій літературі зустрічається суміжне поняття транскордонна освіта – «це усі види програм вищої освіти чи інших типів освітніх послуг, при наданні яких їх споживачі (учні, студенти, слухачі) перебувають за межами країни походження освітньої організації, що надає диплом» [9]. На думку окремих науковців [17], однією з умов освітньої міграції є повернення після отримання освіти до місця колишнього проживання. Проте достатньо часто зустрічаються випадки, коли освітні мігранти працевлаштовуються та залишаються жити закордоном. Поряд з освітньою міграцією досить часто вживають поняття «академічна міграція», під якою розуміють просторові переміщення осіб з вищою освітою та науковців, що передбачає втрату людського капіталу для країни їх проживання та має негативні наслідки для економіки. Таким чином освітня міграція може розглядатися з двох аспектів: з метою отримання освіти закордоном; та з метою працевлаштування. В контексті даного дослідження розглядати будемо саме першу її складову.

Знову ж таки, обидва терміни (освітній туризм та міграція) мають багато точок дотику, що зумовлює плутанину в поняттях. При цьому, в наукових колах зустрічають ще один дотичний термін – академічна мобільність. Відповідно до визначення Міністерства освіти та науки України, це «можливість навчатися, викладати, стажуватися чи проводити наукову діяльність в іншому закладі вищої освіти чи науковій установі на території України чи поза її межами, без відрахування чи звільнення з основного місця навчання чи роботи» [12]. Вона може мати різну тривалість (короткострокова, довгострокова), вид (ступенева та кредитна), форму (навчання, викладання, мовне стажування, наукове дослідження чи стажування, участь у спільних проектах, підвищення кваліфікації тощо) [13].

Проведений аналіз наукових робіт з даної проблематики свідчить про різне співвідношення даних понять. На нашу точку зору, академічна мобільність є найбільш широким поняттям серед аналізованих, що може проявлятися у формах освітнього туризму та міграції. Графічне зображення такого зв'язку наведено на рисунку 1.

Рисунок 1 – Співвідношення економічних понять «освітній туризм», «освітня міграція» та «академічна мобільність»

Джерело: узагальнено автором на основі [2].

На наведеному рисунку 1 в якості головної відмінної риси виділено тривалість процесу (більше чи менше року). Розглянемо додаткові відмінні ознаки, які можна простежити між освітнім туризмом та освітньою міграцією у таблиці 1.

Таблиця 1 – Порівняння основних рис освітнього туризму та освітньої міграції

Характеристика	Освітній туризм	Освітня міграція
Умовна тривалість	Від 24 годин до одного року (короткострокові)	Більше року (довгострокові)
Запланованість	+	+
Умова повернення в країну проживання	+	+/-
Умова працевлаштування в країні поїздки	-	+/-
Отриманні підтверджуючого документа про проходження навчання	+/-	+
Добровільний характер	+	+/-
Правовий статус особи	Турист	Імігрант
Право на проживання	Тимчасове	Постійне на певний строк

Незважаючи на те, що ряд авторів [2] основною відмінністю між освітнім туризмом та освітньою міграцією визначають тривалість, дана ознака є достатньо умовною. Численні дослідження доводять, що міграція в сучасних умовах може мати як короткостроковий та навіть епізодичний, так і довгостроковий характер. Проте в межах даного дослідження для зручності подальшого розмежування даних понять будемо приймати дану ознаку, розуміючи її умовність. На основі цього в роботі [2] розмежовують види освітньої діяльності наступним чином:

- до форм освітнього туризму відносять освітні заходи короткострокового характеру: екскурсії, літні табори, освітні короткострокові курси;
- до форм освітньої міграції відносять освітні заходи довгострокового характеру: навчання на бакалавра та магістра, отримання докторської ступені тощо.

Як освітній туризм, так і освітня міграція зазвичай є запланованою дією, яка відбувається у вільний від роботи час на заздалегідь відкладені кошти. Туризм передбачає короткотермінову подорож з обов'язковим поверненням по її завершенню, натомість міграція може як передбачати повернення через тривалий час, так і ні в разі працевлаштування після отримання диплому. Умова працевлаштування закордоном саме в даному освітньому виді міграції напряму не передбачається (можливо лише як підробіток), як і в туризмі. Хоча в інших видах міграції, а особливо її трудовій формі, що може бути наслідком освітньої міграції, це є основною відмінністю від туризму, адже передбачає працевлаштування закордоном. Так, як освітня міграція передбачає освітні заходи довгострокового характеру, зазвичай у формі транскордонної освіти, то по її завершенні отримують підтверджуючий документ у вигляді диплома відповідного ступеня. Щодо освітнього туризму, то він може мати як формальний, так і неформальний характер, а отже підтверджуючі документи можуть бути у вигляді дипломів, сертифікатів тощо, так і ну. Добровільність туризму є безсумнівним, натомість щодо міграції може бути й примусовий характер, що полягає у необхідності пошуку більш безпечних умов проживання, що зокрема може мати і освітній характер.

Іншими вагомими ознаками є правовий статус особи, що є туристом у разі освітнього туризму з зазначенням умов, наведеним вище; або імігрант у разі освітньої міграції. Цей статус також впливає на документальне оформлення поїздки враховуючи вид візи, право на тимчасове чи постійне проживання, суміжне право на подальше працевлаштування (у разі міграції) тощо [10].

ВИСНОВКИ

На сьогоднішній день заохочення до навчання впродовж усього життя стає гаслом освітніх політик більшості країн світу, що спонукає до розвитку численних інструментів та форм його реалізації. Окрім того, освіта виходить за межі окремих країн на міжнародний простір, пропонуючи численні освітні можливості людству. В

таких умовах спостерігається поширення таких явищ як освітній туризм та освітня міграція, ідентифікація яких є важливим для правильної побудови державної освітньої політики.

Як освітній туризм, так і освітня міграція полягає в переміщенні людей за межі визначеного територіального об'єкту (країни, регіону тощо) з метою отримання освітніх послуг. Фактично, вони є формами мобільності людських ресурсів, що в наукових колах отримала назву «академічна мобільність». У цьому і полягає дуалістична природа таких явищ, що і ускладнює їх розмежування в наукових працях. Якщо розглядати їх основоположні поняття – туризм та міграцію, відмінності виявите простіше. Основна полягає у зміні постійного місця проживання (в разі міграції) або у тимчасовому виїзді до іншої країни з поверненням в країну проживання (у разі туризму). Крім того, мігранти, переїжджаючи до інших країн перетворюються на її робочу силу (у разі найбільш поширеної трудової міграції), а отже виробляють частку валового внутрішнього продукту. Натомість туристи є більше споживачами товарів та послуг країни, до якої приїжджають, що також формує одну із основних ознак їх відмінності. У разі освітнього туризму такі відмінності трохи викривлюються. Основною ж залишається часовий проміжок, на який відбувається переміщення особи до іншої країни. Умовно в наукових колах беруть тривалість в рік, до якого поїздка вважається освітнім туризмом, після – освітньою міграцією. На нашу думку, більш коректніше було б вважати короткострокові освітні поїздки формами освітнього туризму (наприклад, екскурсії, мовні школи та інші формальні та неформальні заходи), довгострокові – освітньою міграцією (наприклад, отримання освіти рівня бакалавра, магістра, доктора філософії тощо). Окрім того варіюється правовий статус особи, що є туристом для освітнього туризму та іммігрантом для освітньої міграції. Залежно від статусу отримують різне право на проживання (короткострокове чи довгострокове), вимагають пакет документів для оформлення перетину кордонів та візи тощо. Спільними ознаками залишаються запланованість такої поїздки, повернення в країну проживання та можливість отримання підтверджуючого документа про проходження навчання, відсутня можливість працевлаштування на період поїздки та добровільний характер (за виключенням окремих видів міграції).

SUMMARY

Petrushenko Yu., Vorontsova A., Yarova I., Bilotserkivska O. Educational tourism and educational migration: economic essence and distinctions.

The mobility of human resources, which arises under the influence of various reasons, is characteristic of any stage of human development, which in modern conditions under the influence of globalization acquires special proportions. Among the traditional reasons for such spatial movements is not only the search for better living conditions and earnings, but also the desire for new experiences and knowledge. Thus, one of the main forms of mobility is tourism and migration. The growing role of education as one of the main goals of sustainable development ensures its development in the international space, which is associated with such phenomena as educational tourism and educational migration. Despite the existing developments in this topic, their economic essence and differentiation is not fully understood, which determines the relevance of this study and its main purpose. As a result, on the basis of semantic analysis, the essence of tourism and migration as basic categories was studied first, then moving on to educational migration and educational tourism. The theoretical analysis of the economic essence revealed that both terms imply the spatial movement of human resources in order to obtain educational services, which are forms of a broader concept of "academic mobility". In order to distinguish them, the following features are identified: conditional duration, planning, condition of return to the country of residence, condition of employment in the country of travel, obtaining a supporting document of training, voluntary nature, legal status and right to residence. The main difference is identified by the conditional duration, which is short-term for educational tourism and long-term for educational migration. In other respects, they are similar with minor modifications: for example, the condition of employment in the country of travel is fulfilled for educational migration only in the form of part-time study, or the condition of obtaining a certificate confirming training varies for tourism depending on the form of educational service (formal or informal), which may or may not have a certain diploma, certificate); the legal status of a person is manifested as an emigrant and a tourist with different documentation and the right to reside. The obtained developments are important for further study of this issue and terminological and normative delimitation of educational tourism and educational migration for the proper organization of public policy in these areas.

Keywords: educational tourism, educational migration, academic mobility, academic migration, sustainable development.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. IOM. Glossary on Migration. International Organization for Migration, 2019. URL: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf.
2. Maga A., Nicolau P. Conceptualizing Educational Tourism and the Educational Tourism Potential (evidence from ASEAN countries). Proceedings of the International Scientific Conference «Competitive, Sustainable and Secure Development of the Regional Economy: Response to Global Challenges» (CSSDRE 2018). Atlantis Press, 2018. 343-348. doi.org/10.2991/cssdre-18.2018.72
3. OECD. Education at a Glance 2021. OECD indicators. OECD Publishing, Paris, 2021. 474 p. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>.
4. Ritchie, B., Carr, N., Cooper, C. Managing Educational Tourism. Clevedon, United Kingdom: Channel View Publications, 2003.
5. World Tourism Organization (UNWTO). Glossary of tourism terms. URL: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
6. World Tourism Organization (UNWTO). UNWTO Tourism Definitions. URL: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858>.
7. Біль М.М. Мобільність населення: теоретична сутність і видова різноманітність. Економіка і суспільство. 2016. Вип. 7. С. 645-652.
8. Гринькевич О. С. Освітня міграція в Україні та світі: інституційне середовище та напрями державного регулювання. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2013. Вип. 3. С. 254–264. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_28
9. Каленюк І. Вища освіта в сучасному глобальному середовищі. Вища школа. 2008. №9. С. 55-62.
10. Клок О. П. Формування складових стратегії розвитку освітнього туризму в Україні : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03; НАН України, Н.-д. центр індустр. проблем розвитку. Харків, 2017. 207 с
11. Кукурудза І. І., Ромашенко Т. І. Україна у світових процесах трудової міграції: моногр. Черкаси: ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. 252 с.
12. Міністерство освіти і науки України. Академічна мобільність. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/osvita-za-kordonom/akademichna-mobilnist>
13. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність : постанова Кабінету Міністрів України від 12.08.2015 № 579. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>.
14. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
15. Про туризм : Закон України від 15.09.1995 № 324/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Сардак С.Е., Самойленко А.О. Розвиток форм міжнародного руху людських ресурсів у глобальному суспільстві. Економічний простір: Збірник наукових праць. 2012. № 66. С. 42-50.
17. Філатов В. М., Ромашова Я. В. Специфічні ознаки освітньої міграції та її місце в структурі міграційних потоків. Ефективна економіка. 2014. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_63.

REFERENCES

1. IOM (2019). Glossary on Migration. International Organization for Migration. Retrieved from: https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf.
2. Maga A., Nicolau P. (2018). Conceptualizing Educational Tourism and the Educational Tourism Potential (evidence from ASEAN countries). Proceedings of the International Scientific Conference «Competitive, Sustainable and Secure Development of the Regional Economy: Response to Global Challenges» (CSSDRE 2018), Atlantis Press, 343-348. doi.org/10.2991/cssdre-18.2018.72
3. OECD (2021). Education at a Glance 2021. OECD indicators. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/b35a14e5-en>.
4. Ritchie, B., Carr, N., Cooper, C. (2003). Managing Educational Tourism. Clevedon, United Kingdom: Channel View Publications.
5. World Tourism Organization (UNWTO). Glossary of tourism terms. Retrieved from: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms>
6. World Tourism Organization (UNWTO). UNWTO Tourism Definitions. Retrieved from: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284420858>.
7. Bil M.M. (2016). Mobilnist naselennya: teoretychna sutnist i vydova riznomanitnist. [Population mobility: theoretical essence and species diversity]. Economy and society, 7, 645-652.
8. Hrynkevych O. S. (2013). Osvitnya mihratsiya v Ukrayini ta sviti: instytutsiyne seredovishche ta napryamy derzhavnoho rehulyuvannya [Educational migration in Ukraine and the world: the institutional environment and areas of state regulation]. Socio-economic problems of the modern period of Ukraine, 3, 254–264. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sepspu_2013_3_28
9. Kalenyuk I. (2008). Vyshcha osvita v suchasnomu hlobalnomu seredovishchi [Higher education in today's global environment]. High school, 9, 55-62.
10. Klok O. P. (2017). Formuvannya skladovykh stratehiyi rozvytku osvitnoho turyzmu v Ukrayini [Formation of components of strategy of development of educational tourism in Ukraine]: dis. ... Ph.D.: 08.00.03; NAN Ukrayiny, N.-d. tsentr industr. problem rozvytku. Kharkiv.
11. Kukurudza I. I., Romaschenko, T.I. (2012). Ukraina u svitovykh protsesakh trudovoi mihratsii [Ukraine in the world of labor migration], ChNU im. B. Khmel'nyts'koho, Cherkasy, Ukraine.

12. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. Akademichna mobilnist [Academic mobility]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/osvita-za-kordonom/akademichna-mobilnist>
13. Pro zatverdzhennya Polozhennya pro poryadok realizatsiyi prava na akademichnu mobilnist [On approval of the Regulations on the procedure for exercising the right to academic mobility] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 12.08.2015 № 579. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text>.
14. Pro osvitu [About education]: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 № 2145-VIII. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.
15. Pro turizm [About tourism]: Zakon Ukrainy vid 15.09.1995 № 324/95-VR. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80#Text>
16. Sardak S.E., Samoilenko A.O. (2012). Rozvytok form mizhnarodnoho rukhu lyudskykh resursiv u hlobalnomu suspilstvi [Development of forms of international movement of human resources in the global society]. Economic space: Collection of scientific works, 66, 42-50.
17. Filatov V. M., Romashova YA. V. (2014). Spetsyfichni oznaky osvitnoyi mihratsiyi ta yiyi mistse v strukturi mihratsinykh potokiv [Specific features of educational migration and its place in the structure of migration flows]. Efficient economy, 2, Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_2_63.